

הבטחת תנאים בטיחותיים במוסדות הינוך

רשימה מנחה לעריכת מבדק מוסדות הינוך-כוללת

בחצר המשחקים הטבעית

רשימה זו הנה חלקית והיא כוללת פריטים שניתן לבדוק אותם בדרך של בדיקה חזותית, הערכה מקצועית או הצגת תיעוד

רשימה מנחה לעריכת מבדק בחצרות המתוכננות לפי עקרונות: "חצר המשחקים הטבעית"

רשימה מנחה לעריכת מבדק מוסדות חינוך-כוללת

בחצר המשחקים הטבעית

רשימה זו הנה חלקית והיא כוללת פריטים שניתן לבדוק אותם בדרך של בדיקה חזותית, הערכה מקצועית או הצגת תיעוד

רשימות בקרה למבדקי בטיחות

בחצרות המתוכננות לפי עקרונות "חצר המשחקים הטבעית"

הקדמה:

1. כללי

- א. מבדקי בטיחות במוסדות חינוך מהווים כלי ניהולי מקיף לשמירה על רמת בטיחות נאותה וצמצום סיכוני בטיחות במוסדות החינוך.
- ב. לצורך פעילות מקצועית, רחבת היקף, סטנדרטית ובעלת השפעה הוכנו רשימות בקרה מקצועיות המפורטות לכל התחומים הפיסיים של המוסד החינוכי לגונו (בית ספר, פנימייה, גן ילדים ועוד)
- ג. רשימה זו עוסקת בבדיקת בטיחות של "חצר המשחקים הטבעית".

2. מטרה

- א. מטרת מסמך זה לפרט את רשימות הבקרה לבטיחות בחצרות המתוכננות לפי תפיסה של "חצר המשחקים הטבעית".

3. הגדרת "חצר משחקים הטבעית"

- א. חצר המשחקים הטבעית הינה "מרחב המתוכנן כולו כאלמנט משחקי ע"י עיצוב הקרקע והנוף באופן תלת מימדי, תוך שימוש בהכי הרבה אלמנטים טבעיים שניתן."

4. הרעיון החינוכי בקצרה של גן המשחקים הטבעי

- הרעיון המרכזי העומד מאחורי חצר המשחקים הטבעית הינו החזרת הטבע והשפעותיו על חיי הילד והמבוגר. הטבע מביא איתו יצירתיות, דימיון, חיברות, הבנת המציאות הגיאוגרפית והפיסית סביבנו, חיבור, אמפטיה, והמון יכולות התמודדות עם הבלתי צפוי והמשתנה.
- חצר המשחקים הטבעית תפקידה יותר מכל, לתת לילד כלים להתמודד עם החיים, ולפתח אצלו יכולות פיסיות ורגשיות להכיר, להבין, ולבסוף לשכלל את המציאות שסביבו.

5. המאפיינים המיוחדים של חצר המשחקים הטבעית

להלן תשעה עקרונות מרכזיים המאפיינים את חצר המשחקים הטבעית ואופיה:

- **טופוגרפיה או תלת מימדיות בחלל** – עד היום, רוב השטחים הציבוריים ובעיקרם מוסדות חינוך, עבדו על העיקרון של "שיטוח" המרחב, על מנת להימנע מיצירת מפגעים וקשיי מעבר. חצר המשחקים הטבעית מבינה כי פני השטח הינם בפני עצמם אלמנט משחק ולימוד מופלא, וכאשר אנו יוצרים גבעה או נחל, עוד לפני שהוספנו עליהם משהו, כבר יצרנו עניין ברמה ויזואלית ותפקודית.
- **צמחיה** – לצמחיה ישנם תפקידים רבים בחצר. חלקם כבר ידועים (הצללה, טעם, ריח) וחלקם עדיין לא (משחק, מחבוא, אסטטיקה, צליל, ועוד). על הצמחיה למלא את החלל בכל צורותיה- עצים מעל, דשא וצמחי כיסוי מתחת, ושיחים רבים בגובה פני הילד. על השיח והעץ להיות חלק בלתי נפרד מאתגרי המשחק, ולא להוות מסגרת לפעילות (רק בשולי החצר), אלא

רשימה מנחה לעריכת מבדק מוסדות הינוך-כוללת

בחצר המשחקים הטבעית

רשימה זו הנה חלקית והיא כוללת פריטים שניתן לבדוק אותם בדרך של בדיקה חזותית, הערכה מקצועית או הצגת תיעוד

- לייצר את חללי המשחק בעצמה. יש להחזיר בייחוד את צמחיית השיחים למרכז החלל על מנת לייצר נראות משנה ולהפריד בין חללים.
- **חושים** – יותר מכל, מתאפיינת החצר באפשרויות שונות של שימוש בחושים וחיודים. החוש שפגוע היום יותר מכל הינו חוש המגע, שהילד בקושי מפעיל אותו היום. הילד יתרגל נגיעה בחומרים שונים, מים וחול, שמיעה של צלילי טבע ומוסיקה שונה, הכנסת צמחי ריח וטעם שיאפשרו טעימה של הפרי, ראיית הפרח והעץ הפורח, והרחחה של צמחי התבלין השונים.
- **משחק** - כל אלמנט בחצר- בחצר המשחקים הטבעית, גם השביל והספסל שותפים לפעילות המשחק. יש לחפש ולמצוא בכל אלמנט שבחצר את הפן המשחקי ולאפשר אותו.
- **חומרים טבעיים** – רוב החומרים שיראו בחצר הטבעית יהיו טבעיים ויכילו חומרים קשים כ: סלעים, אבנים, חלוקי נחל ועוד, וחומרים רכים כ: חול, אדמה, מים, שבבי עץ, ועוד. בנוסף, ניתן להכניס חומרים מלאכותיים, שלא ישטלתו על החלל, ויהיו רק חלקים נקודתיים בו: מגלשה מפלסטיק במדרון גבעי, מנהרת בטון בתוך גבעת משחק, ועוד.
- **מגוון** – החצר הטבעית תייצר מארג של מרקמים וצבעים בחלל, שתגדיל את חשיפתם של הילדים לחומרים שונים, ותייצר מופע מעניין ומשתנה לאורך השנה. מגוון החומרים יוכל לבוא לידי ביטוי בריצופים, בקירות, במתקנים וכל זאת בלבד שאינו מייצר עומס תפקודי וויזואלי.
- **השתנות החצר** – על החצר הטבעית להשתנות לא רק לאורך השנה בין עונה לעונה אלא גם משנה לשנה תוך התפתחות החצר ולבישתה אופי ייחודי למקום. יש להכניס לחצר צמחיה בעלת מופעים משתנים (עצים נשירים, פריחות, דשא) ולקבל את השינויים באהבה (דשא הנעשה חום בחורף אינו בעיה אלא מצביע על שינוי העונות). כמו כן מומלץ להכניס פעילויות המשפיעות ומשנות את החלל כגון: אזורים פריקים שניתן לפרק ולהרכיב מחדש, וחומרים נזילים המשנים את מיקומם (חול, מים, עלים וכו').
- **בטיחות מאפשרת** – מטרת הבטיחות בחצר המשחקים הטבעית לשמור על הילד ברמה המיידית, אך לא פחות מכך לחנך וללמד אותו על יכולותיו, ומגבלותיו. לצורך כך החצר מאפשרת לילד לקחת סיכונים ולא מגנה עליו מכל וכל. תכנון החצר, חייב שיאפשר לילד אתגרים קשים יותר ופחות, שיאפשרו לו לבחון את יכולותיו ולשפר אותן תוך סיכון הגיוני.
- **הצללה מיטבית המשלבת טבעי ומלאכותי** – החצר הטבעית מחייבת תוספת מרובה של הצללה טבעית (עצים, סוכות מטפסים), מתוך הבנה שהעצים הם ההצללה המיטבית בחצר, ושעם הזמן, כאשר יגדלו, לא יהיה עוד צורך בהצללה מלאכותית. עם זאת, בתור התחלה, חובה יהיה להוסיף הצללה מלאכותית כדי לייצר מציאות מיידית המאפשרת פעילות בימים החמים.

הבטחת תנאים בטיחותיים במוסדות חינוך
רשימה מנחה לעריכת מבדק מוסדות חינוך-כוללת
בחצר המשחקים הטבעית

רשימה זו הנה חלקית והיא כוללת פריטים שניתן לבדוק אותם בדרך של בדיקה חזותית, הערכה מקצועית או הצגת תיעוד

6. **מוסמך לבדוק חצר המשחקים הטבעית:** מנהל בטיחות מוסדות חינוך או עורך מבדק בטיחות לאחר מעבר השתלמות מקצועית בנושא (במסגרת יום כשירות)

7. **מבדק בטיחות בחצר המשחקים הטבעית**

תהליך בדיקה מובנה ושיטתי הבודק את מצב הבטיחות הפיסית של חצר במתוכננת לפי עקרונות של גן המשחקים הטבעי. הליך המבדק מתבצע לפי רשימת מבדק מובנית וקבועה. ובהתאם למתקנים ולאמנטיים הקיימים בחצר. בתום המבדק מוציא עורך המבדק דוח בטיחות מסכם לגורמים האחראיים והמפקחים על הבטיחות במוסד ומגדיר את קדימות הטיפול במפגעים שאותרו.

מבדק בטיחות הנערך בחצר משחקים טבעית יתן משקל רב יותר לשיקול דעתו של עורך המבדק לבטיחות, ולהערכת הסיכונים בהתאם לרוח חצר המשחקים הטבעית, המקדמת לימוד סיכונים ולקיחת סיכונים למען התפתחותו, חסינותו ויכולותיו של הילד, תוך התייעצות עם הסגל החינוכי במוסד (לאור היסטוריית אירועים ומקרים)

8. **מהות ורציונל רשימות הבקרה בגן המשחקים הטבעי**

א. רשימות הבקרה נגזרות מחוברת של מנהל הפיתוח הכוללת עקרונות לתכנון ובטיחות של חצרות גנים ובתי ספר המתוכננות לפי עקרונות של "חצר המשחקים הטבעית"

רשימה מנחה לעריכת מבדק מוסדות הינוך-כוללת

בחצר המשחקים הטבעית

רשימה זו הנה חלקית והיא כוללת פריטים שניתן לבדוק אותם בדרך של בדיקה חזותית, הערכה מקצועית או הצגת תיעוד

פרק 1: ריכוז בדיקות בטיחות

ריכוז בדיקות בטיחות			
מס'	תחום הבדיקה	תדירות	הגוף המקצועי הבודק והמאשר
1.1.	מרחב החצר ומתקני משחקים טבעיים על פי דרישות תקן 1498	חודשי שנתי תלת שנתי	בודק -חודשי מוסמך בודק מוסמך למתקני משחק מעבדה מוסמכת

פרק 3: חצר המוסד

פרק 3: חצר המוסד						
התחום	בית ספר	גן ילדים	פנימייה	כפר נוער	מס'	המפרט
תשתיות	*	*	*	*	3.1	החצר תהיה נקיה ממפגעים קבועים וזמניים, בליטות ושקעים <u>בהתאם להגדרה</u> יהיו חלק מהמרחב הטבעי, אך לא ימוקמו באזור המרוצף.
	*	*	*	*		ניתן יהיה לשלב באזור השבילים דוגמאות ריצוף (בהתאם לתקנות), שונות מחומרים אחרים, השבילים יהיו נגישים וללא מהמורות.
	*	*	*	*	3.2	כיסוי מרחב החצר יוכל להכיל סלעים עגולים, חלוקי נחל, אבנים קטנות, שבבי עץ וכו', כל עוד החומרים אינם בעלי פינות חדות וללא גורמי סיכון
	*	*	*	*	3.3	שטח מתקני המשחקים יהיה ממולא ב כורכר, סומסומיה, דשא, ריצופים שונים, חלוקי נחל, קרקע טבעית, שבבי עץ
	*	*	*	*	3.4	לא יהיו מקומות ללא ניקוז מתאים שיאפשרו שלוליות ומים עומדים ליותר משעתיים. ניקוז יכול להיות טבעי: חלחול, נגר עילי והשקייה של הגינון עם עודפי המים.
	*	*	*	*	3.6	לא יותקנו בחצר מתקנים והתקנים העלולים לסכן את הילדים
ארגון החצר	*	*	*	*	3.13	מקומות מסתור המקשים על הבקרה ושליטה, ימוקמו במרכז החצר או במקום נוח לצפייה ע"י הגננת.
	*	*	*	*	3.14	בחצר המוסד יהיו אזורים מוצלים המאפשרים בילוי בהפסקות ללא חשיפה לקרינת שמש ישירה, ההצללה תכיל במידת האפשר עצים ומבנים
	*	*	*	*	3.15	מתקני משק, מחסנים וכו' שיש בהם סיכונים בטיחותיים כגון חומרי הדברה, חומרי צביעה, חומרי ניקוי, חומרים דליקים (בשום מקרה לא ניתן לאחסן דלקים בתוך מחסנים סגורים), כלי עבודה מונעי כוח וכד', יצוידו בסידורי נעילה באמצעות מנעולים מתאימים. מבנים שאינם בשימוש יהיו נעולים ומגודרים ומצוידים בשלטים שכתוב עליהם " הכניסה אסורה"

הבטחת תנאים בטיחותיים במוסדות חינוך
רשימה מנחה לעריכת מבדק מוסדות חינוך-כוללת
בחצר המשחקים הטבעית

רשימה זו הנה חלקית והיא כוללת פריטים שניתן לבדוק אותם בדרך של בדיקה חזותית, הערכה מקצועית או הצגת תיעוד

פרק 3: חצר המוסד-המשך						
התחום	בית ספר	גן ילדים	פנימייה	כפר נוער	מס'	המפרט
ארגון החצר	*		*		3.16	יוגדר שטח לרכב חירום כולל דרך גישה מתאימה וללא מכשולים מהשער המיועד.
		*			3.17	מבנה הגן או החצר לא ימצאו מתחת למרפסות, רמפות, גגות, או מתחת לכל מערכת שתאפשר נפילת גופים. במקרים חריגים יש להתקין גגון מתאים
	*	*	*		3.18	צמחיה במוסד- צמחייה דוקרנית או רעילה
		*				אזורי משחק עשויים בולי עץ, יעברו קיבוע ואישור ע"י קונסטרוקטור. אזורי המשחק יענו על דרישות חוברת "חצר המשחקים הטבעית במוסדות חינוך", מבחינת חומר, ליטוש, גובה ומרחקים.
		*				ניתן להתקין מגלשה על גבעה עם מצע טבעי סביבה כגון: דשא/ אדמה. למטה הגלישה תעשה למצע של חול במרחק של לפחות 2 מ' מפתח המגלשה.
	*	*	*	*		ניתן להתקין רשת טיפוס או כל אלמנט טיפוס אחר, כל עוד הוא צמוד לפני השטח. במידה ושיפוע הקרקע עולה על 35% יש לייצר אזור חול בתחתית הגבעה.
		*				ניתן להוסיף אלמנט מים פשוט כגון משאבה על לחץ, בה הילדים מפעילים את התקדמות המים. יש לדאוג לניקוז בקצה אזור המים, ולאי יצירת שלוליות מעל 10 ס"מ לזמן ארוך משעתיים. על הניקוז להיות עילי, או תחתי.
		*				אזורי משחק בהם גובה הנפילה הוא עד 45 ס"מ לא יחוייב במצע חול תחתיו, וניתן יהיה להסתפק בקרקע טבעית.
		*				ניתן יהיה להתקין מתקן מתח נמוך בגובה התואם את גיל וגובה הילדים. המתקן יותקן במקביל לגדר במרחק של 1 מ' ממנה, ולא יהווה מחסום למעבר הרציף בחצר מאזור לאזור.